

DÜNYA VE TÜRKİYE'DE MADENCİLİK SEKTÖRÜ - 1

Hazırlayan: **Yusuf SUNDUVAÇ**
KUTSO 8.Meslek Komitesi Başkanı

İnsan ve toplum hayatında vazgeçilmez bir yer tutan “Madencilik” sektörü, tarih boyunca gelişmiş ülkelerin sahip oldukları teknoloji ve refah düzeyine ulaşmalarında en etkin rol oynayan faktörlerden biri olmuştur. Madencilik, özellikle tarım ile birlikte toplumların hammadde ihtiyaçlarını sağlayan iki temel üretim alanından birisi konumundadır.

Doğal kaynaklarını etkin bir biçimde kullanan gelişmiş ülkeler, var olan ekonomik güçlerini büyük anlamda buna borçludur. Sektör, gerek ekonomiye doğrudan yaptığı katkılar, gerekse ekonominin diğer alanlarına, özellikle imalat sektörüne sağladığı girdiler nedeniyle özel bir öneme sahiptir. Sektörler arasında en yüksek katma değer ve istihdam yaratma kapasitesine sahip olan madencilik sektörü, daha çok kırsal alanlara yakın yerlerde gerçekleştirildiği için kente olan göçü önlemekte ve bölgesel kalkınmayı da hızlandırmaktadır.

Bu nedenle gerek ekonomik, gerekse sosyal kalkınma politikalarının oluşturulmasında, sektöre özel bir önem verilmesi gerektiği açıktır.

Doğru plan ve politikaların takip edilmesi sonucunda sektörün üretim, istihdam vb. ekonomik göstergelere önemli katkılar sağlayacağını ve ülke imalat sanayi için itici bir güç olacağını göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

DÜNYADA MADENCİLİK

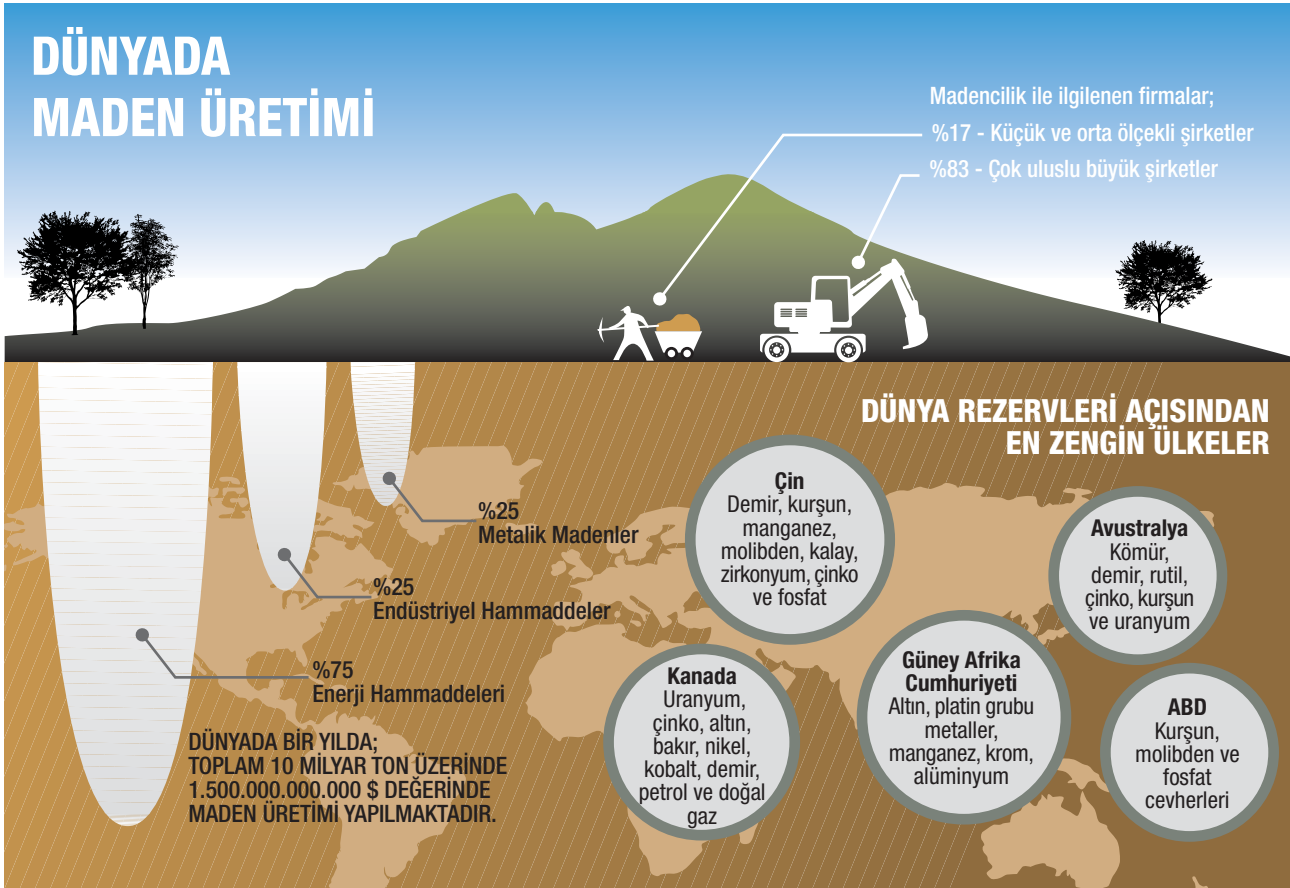
Dünya maden rezervlerinde önemli payları olduğu gibi dünya maden üretiminde de rol oynayan ülkelerin başında ABD, Çin, Güney Afrika, Kanada, Avustralya ve Rusya gelmektedir. Bunun yanı sıra maden grubuna girmeyen petrol üretiminde Suudi Arabistan, Kuveyt, İran, Rusya ve Türk Cumhuriyetleri önemli rezervlere sahiptir. Dünya ticaretinde madencilik ürünleri arasında ihracat değerlerine göre ham petrol, demir dışı metaller ve endüstriyel mineraller önemli bir yere sahiptir.

Dünya ticaret rakamları incelendiğinde çelik, bakır, kurşun ve kalay gibi geleneksel metallerin kullanımı düşerken, ileri seramik malzemeleri, plastik ve polimer kökenli malzemeler gibi yüksek teknoloji malzemelerinin kullanımının giderek arttığı görülmektedir. Sektör birçok endüstrinin ilk tedarikçisi konumunda olması sebebiyle küresel ekonominin temel taşlarından biridir.

Örneğin dünya ekonomisinin lokomotifi konumundaki ABD’de maden ve madencilığe dayalı sanayilerin toplam üretimi 27,6 milyar dolar olup, ABD ekonomisine sağladığı toplam katma değer 2,28 trilyon dolara kadar ulaşmaktadır. Yine dünya madencilğinde önemli bir yeri olan Kanada’da ise toplam madencilik üretimi 2009 yılında 45,3 milyar dolar civarında olup, sektörden elde edilen vergi geliri ise yıllık 13,5 milyar dolar civarındadır.

Ekonomiye sağladığı katkılar açık olan madencilik sektörüne; yatırımcıların ilgisi de her geçen gün artmaktadır. Maden arama faaliyetlerine en çok yatırım yapan ülkelerin başında Kanada, Avustralya ve ABD gelmektedir. Söz konusu ülkeler toplam arama bütçesinin yaklaşık %69’una tekabül eden 12,6 milyar USD değerinde harcama gerçekleştirmektedir.

Günümüzde, dünyada yıllık 1,5 trilyon USD değerinde 10 milyar tonun üzerinde maden üretilmektedir. Bu rakamın %75’i enerji ham maddeleri, %10’u metalik madenler ve %15’i endüstriyel hammadde üretimine aittir. Bu kapsamda verilen değerlerden madencilik endüstrisinin dünya ekonomisi için ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Dünyada madenciliğin güçlü olduğu ülkeler arasında ABD, Çin, Güney Afrika, Kanada, Avustralya ve Rusya sayılabilmektedir. Madencilik faaliyetleri ile ilgilenen firmalara bakıldığında, özellikle KOBİ'ler yerel ve ulusal pazarlarda inşaat malzemesi ham maddelerinde uzmanlaşırken, çok uluslu Şirketler endüstriyel ve metalik madenlerin üretiminde küresel faaliyetlerde bulunmaktadır. Çok uluslu büyük şirketler sayı olarak 4000'in üzerindeki maden şirketlerinin küçük bir bölümünü kapsamakla birlikte, bu şirketler metalik minerallerin üretiminde % 83'lük bir paya sahiptirler. Kalan % 17'lik üretim küçük ve orta ölçekli şirketler tarafından yapılmaktadır.

Dünya maden rezervleri açısından en zengin ülkeler ve bu ülkelerdeki önemli maden cevherleri şöyledir:

Güney Afrika Cumhuriyeti - Altın, platin grubu metaller, mangan, krom, alüminyum

Çin - Demir, kurşun, mangan, molibden, kalay, zirkonyum, çinko ve fosfat

Kanada - Uranyum, çinko, altın, bakır, nikel, kobalt, demir, petrol ve doğal gaz

Avustralya - Kömür, demir, rutil, çinko, kurşun ve uranyum

ABD - Kurşun, molibden ve fosfat cevherleri.

TÜRKİYE'DE MADENCİLİK

Ülkemizin karmaşık jeolojik ve tektonik yapısı çok çeşitli maden yataklarının bulunmasına olanak sağlamıştır. Günümüzde dünyada yaklaşık 90 çeşit madenin üretimi yapılmaktayken, ülkemizde 60 civarında maden türünde üretim yapılmaktadır. MTA verilerine göre, dünyada 132 ülke arasında toplam maden üretim değeri itibarıyla 28. sırada yer alan ülkemiz, maden çeşitliliği açısından ise 10. sırada bulunmaktadır.

Başta endüstriyel ham maddeler olmak üzere, bazı metalik madenler, linyit ve jeotermal kaynaklar gibi enerji hammaddeleri açısından, ülkemiz zengindir.

Dünya endüstriyel hammadde rezervlerinin % 2,5'i; kömür rezervlerinin % 1'i; jeotermal potansiyelinin % 0,8'i ve metalik maden rezervlerinin % 0,4'ü, ülkemizde bulunmaktadır. Ülkemizin zengin olduğu madenler arasında ise, ilk sırayı dünya rezervlerinin % 72'sini oluşturan bor mineralleri almaktadır. Ancak, birkaç maden dışında dünya ölçeğindeki rezervlerimiz kısıtlıdır.

Dünyada üretimi ve ticareti yapılan 90 çeşit maden ve mineralden 13'ünün ekonomik ölçekteki varlığı, ülkemizde henüz saptanamamıştır. Ülkemiz 50 çeşit madende kısmen yeterli kaynaklara sahipken, 27 maden ve mineralin günümüzde bilinen rezervleri ve kaliteleri, ekonomik madencilik için yetersizdir. Ülkemizin, maden kaynakları ve çeşitliliği bakımından kendi kendine kısmen yeterli olan ülkeler arasında yer aldığı söylenebilir.

Türkiye’de bulunan zengin mineral kaynaklar arasında; bor tuzları, barit, jips, lületaşı, mermer, diatomit, perlit, manyezit, stronsiyum tuzları, sepiyolit, fluorit, kireçtaşı, pomza, sodyumsülfat, zeolit, profilit, kuvars-kuvarsit, linyit, feldspat, kayatuzu, olivin, doomit, siliskumu, altın, bentonit, trona, asbest, kalsit ve zımpara taşı bulunmaktadır. Önemli mineral kaynaklar arasında; kaolen, karbondioksit, krom, molibden, boksit, nefelin siyenit, civa, NTE, diatomit, tras, antımuhan, toryum, alünit, kum-çakıl, gümüş, turba, tuğla toprağı, volfram sayılabilir.

Türkiye’deki yetersiz mineral kaynakları arasında ise bakır, manganez, grafit, boya toprakları, kurşun, alüminyum, maden kömürü, zirkon, çinko, arsenik, talk, titan, demir, kükürt, mika, nikel, fosfat, kil mineralleri sayılabilmektedir.

Dünya piyasalarında gerçekleşen talebin büyüklüğü ve yurt içinde sağlanan üretimin hacmi, Türkiye’de madencilik sektörünün gerçekleştirdiği ihracatın üzerinde belirleyici olan temel bir etkidir. Küresel piyasalardaki gelişmeler özellikle metalik cevherlerin ihracı üzerinde etkili olmakta, dünya piyasalarındaki elverişli ekonomik gelişmeler de Türk madenciliğine önemli gelişim fırsatları sunmaktadır.

Türk madencilik sektörü geleneksel olarak merkezde, orta-büyük ölçekli kamu kuruluşları ve onların çevresinde, küçük ölçekli özel sektör kuruluşlarından oluşan bir yapıya sahiptir. Ancak yakın zamana kadar devam eden bu yapı son dönemde, başta Eti Maden İşletmelerine bağlı bazı ortaklıkların özelleştirilmesi ve Türkiye Kömür İşletmeleri’ne bağlı işletmelerin bazılarının özelleştirilmek üzere Elektrik Üretim Anonim Şirketine devredilmesi sonucunda önemli ölçüde değişmiştir. Bugünkü durum itibarıyla Türk madenciliğinin kurumsal yapısının kamu-özel ayrımı olmaksızın küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluştuğu ifade edilebilir.

KÜTAHYA İLİ MADENCİLİK SEKTÖRÜ

Kütahya ili, Ege Bölgesi’nin İç Batı Anadolu Bölgesi ile Ege Bölgesi arasında bir eşik konumundadır ve 11.979 km²’lik yüzölçümüyle Türkiye topraklarının %1,5’ini kaplamaktadır. İlin Bursa, Bilecik, Eskişehir, Afyonkarahisar, Uşak, Balıkesir ve Manisa ile sınırları bulunmaktadır. Kütahya ili coğrafi bakımdan, Ege ve Marmara Bölgesinden çok İç Anadolu Bölgesine benzemektedir. Ancak ildeki dağlar, İç Anadolu Bölgesinden farklı olarak tek tek kütleler şeklinde değil, diziler halinde bulunmaktadır. İl topraklarının %57,7’sini dağlar, %31,5’ini platolar ve %11’ini ovalar oluşturmaktadır.

Kütahya gerek coğrafi konumu, gerekse topografik durumu yönünden ulaşım elverişli bir ildir ve hem karayolu, hem de demiryolu ulaşımından yararlanmaktadır. İç Batı Anadolu’da önemli kavşaklardan biri olan Kütahya’da kara ve demiryolları; İç Anadolu’ya Marmara Bölgesine, Göller Bölgesi üzerinden Akdeniz kıyılarına ve Batı’da Ege kıyılarına bağlanır.

Hem coğrafi konumu açısından merkezi bir yerde olan hem de yer altı kaynakları bakımından zengin şehrimiz Kütahya’da madencilik sektörü ile ilgili detaylı bilgiyi bir sonraki sayımızda inceleyeceğiz.